

Mit hoz a közeljövő?

Gondolatok az első fél év európai fejleményeiről

A magyar kormánytól az EU Tanácsának soros elnöki tisztségét idén január 1-jén Lengyelország vette át. Orbán Viktor, akárcsak 2011-ben, most is Donald Tusknak, a lengyel miniszterelnöknek adta át ezt a posztot. A két átadás-átvétel között viszont nagyon sok minden történt, a különbséget leírni is nehéz. Míg 2011-ben két baráti ország egymással személyesen is jó viszonyban lévő vezetője, akkor még mindkettlen az Európai Néppárt megbecsült tagjai, szívélyes légkörben bonyolították le az átadás-átvételt, addig most meglehetősen zord és rideg körülmények között került erre sor.

A lengyel elnökség ünnepélyes nyitórendezvényére a magyar nagykövet meghívást sem kapott, közölték vele, hogy nem kívánatos személy a rendezvényen. Az újévi fogadásra sem hívták meg, sőt a lengyel állami szervek képviselőit eltiltották minden nemű kapcsolattól a magyar nagykövetséggel, még azt is megtiltották nekik, hogy részt vegyenek bármilyen rendezvényen, amelyen a magyar nagykövet vagy magyar diplomaták jelen vannak. Ha még ez sem lenne elég, akkor kilátásba helyezték a magyar nagykövet kiutasítását is.

A magyar–lengyel kapcsolatok nem az utóbbi hetekben, hanem már jóval előtte, még a Morawiecki-kormány idején kezdtek romlani. A magyar kormány szívélyes kapcsolatai az orosz vezetőkkel, beleértve Putyin elnököt is, mindig zavarta a lengyel politikusokat, ezt többször szóvá is tették, de azért alapjaiban a viszony jó, sőt kifejezetten baráti, együttműködő volt. Ebben Oroszország Ukrajna elleni 2022. februári agressziója idézett elő döntő változást. A lengyel vezetők azt várták Orbántól, hogy ez a brutális agresszió felnyitja a szemét, és változtat az oroszokhoz fűződő baráti viszonyon, de ez nem következett be. Lengyel források szerint állítólag a magyar kormány az első hónapokban még azzal hitegette a lengyel vezetőket, hogy ez az ún. „békepárti” narratíva csak azért kell, hogy a 2022-es választást megnyerjék, utána ők is változtatni fognak, de ez nem következett be, tovább mélyítették a kapcsolatot, sok szívességet tettek, tesznek folyamatosan az orosz vezetésnek, és energetikai szempontból még kiszolgáltatottabbá tették Magyarországot. Már Kaczyński is úgy nyilatkozott ezután, hogy Magyarország és Lengyelország útjai elváltak. A Visegrádi Együttműködés mély válságba került, hibernálódott, jelenleg is ebben az állapotban van. Mindezt tetézte az, hogy a PiS (Jog és Igazságosság Pártja) politikai ellenfelei Donald Tusk vezetésével megnyerték a 2023-as választást, és Lengyelországban Európa-párti, a jogállamiság és demokrácia iránt elkötelezett vezetés került hatalomra.

A megromlott kapcsolatok poharában az utolsó csepp a Marcian Romanowskinak, a korábbi kormány igazságügyi miniszterhelyettesének magyarországi menekültstátusa volt. Romanowskit köztörvényes bűnökkel, igen jelentős összegű hűtlen kezeléssel vádolják, esetében a politikai üldöztetésről egyáltalán nincs szó, ennek ellenére nálunk politikai menedékjogot kapott, és a kormány megtagadta az európai elfogatási parancs teljesítését.

A magyar kormány még erre a túlcordult pohárra is rátöltött, és előbb Gulyás Gergely, majd Orbán Viktor arról értekezett, hogy Lengyelországban a jogállamiság válságban van, és nem biztosított a tisztességes eljáráshoz való jog. Ezt az arcátlanságot már nem viselte el a lengyel vezetés. Lengyelország hazarendelte budapesti nagykövetét, és egyelőre nem tudni, hogy a nagykövet mikor tér vissza, visszatér-e egyáltalán. Ez bizony a diplomáciában rendkívül súlyos és kemény üzenet, ami a kétoldalú kapcsolatok mélypontjáról árulkodik.

Nos, ilyen körülmények között vette kezdetét a lengyel elnökség, amely már hónapokkal előtte jelezte, hogy nagy figyelmet kíván szentelni a jogállamisági kérdéseknek. Jól értesült brüsszeli források már a nyáron arról beszéltek, hogy az Európai Bizottság elnöke, Ursula von der Leyen, az Európai Néppárt elnöke és frakcióvezetője, Manfred Weber és a lengyel miniszterelnök, Donald Tusk között egyetértés jött létre arról, hogy a lengyel elnökség idején a jogállamiságra fognak koncentrálni és ennek keretében határozottan fognak fellépni a magyar kormány jogállamiságot sértő magatartásával szemben.

4

Az újabb fejlemények ezt az elszánást megerősíteni látszanak. Máris hallani arról, hogy a lengyel elnökség a fél év során javasolja a 7. cikk szerinti jogállamisági eljárás újraindítását. Egyre többször van szó arról, és nem csak lengyel diplomaták részéről, hogy mérlegelik a szavazati jog felfüggesztésének javaslatát is. Az más kérdés, hogy ennek jelen pillanatban nincs realitása, mert bár sokan egyetértenének vele, ez egyhangúságot követel, márpedig arról azért még szó sincs.

A lengyel elnökség kötelezettségsgeszési eljárást is szorgalmaz a magyar kormánnyal szemben amiatt, hogy nem teljesíti az európai elfogatóparancsot, és nem adja ki Romanowski volt igazságügyi miniszterhelyettesét. Várhatóan az év közepére terjesztik elő a következő hétéves pénzügyi keret (MFF) első tervezetét. A hírek szerint a tervezet a jogállamisági feltételeket kiterjesztené az összes kifizetésre (beleértve a mezőgazdasági támogatásokat is).

Bár Orbán Viktor magabiztosan azt állítja, hogy 2026 második felében, ha még ő lesz a miniszterelnök, megvétózza a hétéves pénzügyi keretet, ha addig nem jut hozzá a pénzügyi támogatásokhoz, vagy ha olyan szigorítások lépnének életbe, amelyek pénzügyi érdekeit veszélyeztetik. Ezzel kapcsolatban azt hallani Brüsszelben, hogy a lengyelek vezetésével több tagállam a Európai Bizottsággal együtt egy olyan mechanizmus kialakításán dolgozik, amely megkerülhetővé teszi a magyar kormány vétóját. Ennek a technikai részletei még nem ismertek.

Az Európai Parlament régóta szorgalmazza a már felszabadított pénzek kifizetésének befagyasztását is, sőt be is perelte a bizottságot a kohéziós alap egy részének (10,3 milliárd euró) 2023. decemberi felszabadítása miatt. A magyar kormány trollkodó, akadályozó magatartása miatt könnyen lehet, hogy az EP követelését a pénzek befagyasztására most már a lengyel elnökség és a bizottság is komolyan fontolóra veszi.

Az már látható, hogy a magyar kormány ellenszélbe került, és itt üt vissza, hogy jelenleg igazából nincs szövetségese az Európai Tanácsban. Fico helyzete meglehetősen ingatag, jelenleg is elhúzódó kormányválság közepeztette küzd a túlélésért, egy közeli bukás forgatókönyvei is kezdenek körvonalazódni, megjelentek a repedések a koalíciós pártok között. Két koalíciós képviselőt már kizártak a Hlas nevű kormánypárt soraiból, egyre olvad a többség. Közben januárban folyamatosan nagy tömegek követelték Fico lemondását, illetve a kormány távozását. Pozsonyban becslések szerint százazres tömeg skandalta, hogy Ficónak távoznia kell, és ez alkalommal szinte minden nagyobb vidéki városban is jelentős demonstrációk voltak. Mindezt Fico moszkvai látogatása és az ottani, illetve az azt követő kijelentései váltották ki. Fico a szankciók feloldását követelte, valamint Ukrajna támogatásának leállítását. Mindezt tetézte a nemzetgyűlés alelnökének, Tibor Gasparnak szintén moszkvai látogatása, amelyet követően arról beszélt, eljöhhet az idő, amikor Szlovákia már nem lesz tagja sem az Európai Uniónak, sem a NATO-nak. Nálunk az ilyen kijelentések és moszkvai látogatások a megszokott, normál üzemmód részének számítanak, de a szlovák közvélemény immunrendszere még erősebb, és ebbe bizony könnyen belebukhat Fico kormánya (2018-ban is a Ján Kuciak-gyilkosságot követő népharag űzte el Ficót az előző bukása idején).

Orbán számára nagy a tét, nem véletlenül investált meglehetősen sokat Fico visszatérésébe, égetően szüksége van partnerre az Európai Tanácsban. Azt persze tegyük hozzá, hogy Fico meglehetősen kiszámíthatatlan, önérdékű, opportunista politikus. Eddig is csak szavakban állt Orbán mellé, de amikor annak tétje volt, soha nem szavazott Orbán mellett. Ennek ellenére Orbán a válság legnehezebb óráiban, amikor Fico már csak egy alattomos és ravasz trükkkel tudta elodázni a bizonytalan kimenetelű bizalmi szavazást személye ellen, Pozsonyba sietett, és igyekezett megerősíteni és politikai támogatást nyújtani szlovák partnerének. Fico egyébként azzal tudta megakadályozni a bizalmatlansági indítvány szavazását – aminek kimenetele bizonytalan volt számára, mivel négy kormánypárti képviselő is lebegtette az indítvány megszavazását –, hogy azt állította: nemzetközi puccs készül kormánya ellen, és titkosszolgálati bizonyítékokat kíván a nemzetgyűlés tagjaival megosztani, ezért zárt ülést rendelt el. Az persze hamarosan kiderült, hogy semmilyen titkosszolgálati bizonyíték nincs, csak ócska összeesküvéselmélet, de ezzel sikeresen elodázta a bizalmi szavazást.

A magyar kormány nehézségeit növeli, hogy az elmúlt években sikerült eredményesen szaporítani azoknak a tagállamoknak a számát, amelyek kifejezetten ellenségesek a magyar kormánnyal szemben. A legerősebb indulatok jelenleg a hagyományos jó barátban, a lengyel kormányban vannak, de

ide sorolhatjuk a baltiakat is, akiket a magyar kormány oroszbarát politikája idegenített el. Hosszú árnyéka van annak is, hogy a kormány blokkolta és hátráltatta Finnország és Svédország NATO-tagságát. Ezek az országok is szívesen törlesztenek Orbánnak. Még azoktól sem remélhet komoly támogatást, akiknek a győzelméért nagyon szurkolt, esetenként komoly támogatást is biztosított. Nem áll mellé sem Giorgia Meloni olasz kormányfő, sem a holland kormány, amelynek része a Geert Wilders-féle Szabadságpárt. Most éppen az osztrák FPÖ kormányalakításában reménykedik, ami felettébb bizonytalan, és ha sikerül is, egy koalíciós kormányról beszélünk, amelynek másik tagja, az ÖVP meglehetősen kritikus a magyar kormánnyal szemben. Mind az embercsempészek tömeges szabadon bocsátása, mind pedig a GYSEV irányításának tisztességtelen megszerzése eléggé nagy hullámokat vert Ausztriában.

Még abban sem reménykedhet a magyar kormány, hogy kibekkeli ezt a fél évet, és utána minden rendben lesz, mert a lengyeleket a dánok követik a soros elnöki poszton, akik máris jelezték, hogy a jogállamiság megerősítése lesz az egyik kiemelt programjuk, őket pedig a litvánok követik, akik eddig is a legharciasabban követelték az Orbán-kormány megbüntetését.

A kormány mély gödörben van, és ebből aligha segíti ki a messiásként várt Trump-adminisztráció. Trumpnak nem Orbán, hanem Amerika az első, és sok egyéb, a magyar kormány megsegítésénél lényegesen fontosabb feladata, célkitűzése van. Orbán dörgölözése, hízelgése jól jött a kampányban, gyakran hivatkozott is rá (volt persze, amikor Törökország elnökeként, de kicsire nem adunk), de most már nincs igazán szüksége rá, sőt inkább ballaszt.

6

Komoly csalódást okozott a magyar kormány számára, hogy Trump elnök az orosz agresszió ügyében is egészen más álláspontot követ, mint amit vártak tőle. Egyelőre nem a szankciók megszüntetését, hanem azok szigorítását, illetve új szankciók kivetését szorgalmazza, mert ezzel akar nyomást gyakorolni Putyin elnökre. Ezért a magyar kormány is csapdába került, amikor januárban vétóval fenyegetőzött a szankciók meghosszabbításának ügyében, és Ukrajnát kívánta megszarolni, de az amerikaiak nyomására kénytelen volt arcvesztéssel hozzájárulni a január végén lejáráó szankciók újabb hat hónappal történő meghosszabbításához.

Ami az elmúlt évek egyik legriasztóbb tanulsága, hogy az Orbán-kormánynak nincs korrekációs képessége. Ha valami nem működik, akkor az az elsődleges reakciója, hogy meghosszabbítjuk Bicskéig. Azt feltételezik, hogy csak azért nem működött, mert nem csinálták elég keményen, határozottan, eltökélten. Az fel sem merül bennük, hogy azért nem működik a dolog, mert alapvetően nem jó az irány. Minél jobban erőltetik, annál rosszabb következményekkel jár. Itt bizony újratervezésre lenne szükség. Ahogy az angol mondás tartja: ha gödörben vagy, és ki akarsz jönni belőle, akkor ne áss tovább!

A következő fél év persze nem csak Magyarország számára lesz kihívásokkal teli. Trump megválasztásával az Európai Unió helyzete is nehezebbé vált. Míg korábban jó volt az összhang és az együttműködés az amerikai adminisztrációval, most vészterhes idők elé néznek a transzatlanti kapcsolatok is. Sötét árnyak vetülnek a következő időszakra. Trump korábbi el-

nöksége miatt egy esetleges, sőt valószínű vámháború már nem jelent igazi meglepetést, csak egy újabb komoly kihívást. Ezt tetézte Trump bejelentett igénye Grönland megszerzésére. Persze ez sem új, hiszen már 2019-ben is többször beszélt arról, hogy szeretné megvásárolni Dániától Grönlandot. Az igazsághoz tartozik, hogy az ötlet nem is eredeti: Truman elnök 1946-ban már tett egy vételi ajánlatot Grönlandra, akkor 100 millió dollárt ajánlott fel Dániának, ami jelenleg értéken 1,5 milliárd dollárnak felel meg. A dánok ezt az ajánlatot természetesen akkor is és most is elutasították.

Grönlandnak mind gazdaságilag, mind geostratégiai szempontból kiemelkedő jelentősége van. A klímaváltozás következtében a sziget jelentős ásványkincsei, különösen a ritkaföldfémek (lítium, kobalt, cink stb.) egyre könnyebben kitermelhetővé válnak, de van urán, vasérc is jelentős mértékben. A ritkaföldfémeknek stratégiai jelentőségük van, mert nélkülözhetetlenek a félvezetők gyártásához és a modern technológiákban. Jelenleg a ritkaföldfémek kitermelésének 70 százalékát Kína ellenőrzi, márpedig Kína stratégiai riválisnak számít, lehet, hogy hamarosan a kihívó ellenségnek. Kína fölényén ezen a téren lényegesen változtat, ha megkezdődik a nagyüzemi bányászat a szigeten. Jelen pillanatban talán ennél is fontosabb a sziget stratégiai jelentősége. Grönland Amerika védelme és az északi hajózási útvonal ellenőrzése szempontjából nélkülözhetetlen helyen fekszik, és innen működtethető a rakétavédelmi rendszer korai előrejelző képessége, legalábbis az Oroszországból vagy Kínából kilőtt rakétákra vonatkozóan. Ezek az okok érthetővé teszik az Egyesült Államok élénk érdeklődését Grönland iránt. Ugyanakkor az a körülmény, hogy most Trump nyíltan azzal fenyegetőzik, hogy akár erővel is érvényt szerez az érdekeinek, nagyon aggasztó fejlemény. Arra utal, hogy az egyébként is változó világrend eróziója felgyorsulhat és a korábbi, szabályokon alapuló világrend helyét Trump elnök tevőlegesen segítségével rövid távon egy anarchikus világ veszi át, amiben a dzsungel törvényei uralkodnak. Ez utólagosan legitimálhatja vagy legalábbis elfogadhatóvá teszi Putyin agresszióját Ukrajna ellen, Hszi Csin-ping esetleges invázióját Tajvanban és mindenkinek a jogát ahhoz, hogy erővel megszerezze azt, amire képes. Riasztó jövőkép. Ráadásul az Európai Unió egy szelíd növényevő a ragadozó húsevők gyűrűjében, és ilyen körülmények között nehéz lesz helytállnia.

Európa helyzetét nehezítik a belső problémák, a tagállami önzések térnyerése, a populizmus megerősödése, egyes tagállamok bomlasztó, felforgató tevékenysége.

Visszafogottan úgy szokták jellemezni a helyzetet, hogy Európa a polikrízis kihívásaival szembesül, azaz egyszerre több, önmagában is nehezen kezelhető kihívással kellene megbirkóznia. A szélsőséges időjárási körülmények, amelyek már több országban valóságos katasztrófát idéztek elő (például tavaly nyáron a hosszan tartó hóhullám, októberben Valenciában a nagy esőzések és az áradás vagy idén januárban az orkánvihar Írországban és Skóciában) egyre fenyegetőbbé teszik a klímaváltozás kihívását, közben komoly versenyképességi nehézségeink is vannak, az orosz agresszió fenyegető biztonsági kihívást jelent és most a transzatlanti kapcsolatok is próbatétellé váltak.

Európa valóságos geopolitikai tűzviharba került, és nehezíti helyzetét, hogy a két meghatározó tagállam – Franciaország és Németország –, amelynek tandemje volt mindig is az európai egységfolyamat motorja, maga is komoly belső nehézségekkel küzd.

Van-e reménysugár, fény az alagút végén? Jelenleg a remény pislákoló lángját három női politikus tartja életben: Ursula von der Leyen, a bizottság elnöke, Giorgia Meloni olasz miniszterelnök és Kaja Kallas volt észt miniszterelnök, az EU külügyi főképviselője. Ők azok, akiknek ebben a nagy bizonytalanságban viszonylag szilárd a pozíciójuk, és láthatólag van valamiféle elképzelésük arról, hogy a kihívásokra hogyan kell reagálni és milyen irányba kellene továbblépni. Európa sorsa most nem kis részben az ő kezükben van, de ők sem tudnak semmit tenni, ha a többiek nem a közös jövőn, hanem az egyéni kiutakban gondolkodnak. Ilyen kiutak azonban nincsenek, egyenként minden tagállam elbukhat, lehet, hogy együtt is, de együtt legalább van esély arra, hogy úrrá legyünk ezeken a korábban ismeretlen nagyszágú és erejű kihívásokon.

Végezetül hívjuk segítségül az európai egységfolyamat alapító atyái egyik legkiválóbbikának, Jean Monnet-nak az optimizmusát, aki emlékirataiban azt írta, hogy az európai integráció a sorozatos válságok története, és az egységfolyamat minden egyes válságából erősebben került ki, mint amikor a válság elkezdődött. Úgy legyen!

8

páratlan oldal

www.es.hu

IRODALMI ÉS POLITIKAI HETILAP

**Kattintson
a www.es.hu-ra!
SMS-sel is
előfizethet!**

PUBLICISZTIKA,
FEUILLETON,
PRÓZA, INTERJÚ,
VERS, VISSZHANG,
KÖNYVKRITIKA,
MŰBÍRÁLAT,
GALÉRIA